

КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО ДІАГНОСТУВАННЯ ГЕНЕРАТОРА НА БАЗІ ДВИГУНА ВНУТРІШНЬОГО ЗГОРАННЯ

Зайченко Стефан Володимирович, докт. техн. наук, професор каф. Автоматизації електротехнічних та мехатронних комплексів, КПІ ім. Ігоря Сікорського Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
e-mail: zstefv@gmail.com, ORCID: [0000-0002-8446-5408](https://orcid.org/0000-0002-8446-5408)

Жукова Наталія Іванівна, канд. техн. наук, доцент каф. геоінженерії, КПІ ім. Ігоря Сікорського Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
e-mail: nataliaz127@ukr.net, ORCID: [0000-0002-4215-6981](https://orcid.org/0000-0002-4215-6981)

Шао Мінгхуй, магістр, КПІ ім. Ігоря Сікорського Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», e-mail: shao-minghui@iit.kpi.ua

Чжанг Венцюн, магістр, КПІ ім. Ігоря Сікорського Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», e-mail: zhang-wenjun@iit.kpi.ua

Серед енергетичного обладнання, що забезпечує безперебійну роботу підприємств у випадках аварій основної мережі, а також у випадках мобільних енергоустановок, генератора на базі двигуна внутрішнього згорання. Енергоефективність генераторів на базі двигуна внутрішнього згорання в першу чергу залежить від стану компресії циліндропоршневої групи [1].

Невідповідність сучасного вітчизняного та зарубіжного обладнання існуючому рівню експлуатації в умовах постійних пошкоджень енергосистеми призводить до непередбачених збоїв, невиправданих замін агрегатів, простоїв обладнання і так далі. Єдиним шляхом у вирішенні проблеми надійності генеруючого обладнання на базі двигуна внутрішнього згорання є застосування і широке впровадження методів і засобів технічної діагностики. В результаті їх використання скорочується час простою обладнання, збільшується коефіцієнт технічної готовності, підвищується рівень і якість виконання ремонтно-експлуатаційних впливів. Однією з найбільш трудомістких операцій з діагностики двигуна є визначення стану компресії циліндропоршневої групи (герметичності верхнього простору).

Одним із найвідоміших способів оцінки герметичності є вимірювання прямого стиснення за допомогою простих приладів, таких як компресори чи компресійні пристрої. Однак цей метод є дуже часто є не працезатратним. Головною проблемою є те, що він допускає часті некваліфіковані втручання та часткове розбирання двигуна, іноді зовсім непотрібне.

Для оцінки технічного стану дизельного двигуна за параметрами герметичності також існують кілька непрямих методів оцінки компресійних властивостей, які є менш обтяжливими. Зокрема, популярні методи включають оцінку рівномірності розподілу стиснення за нерівномірністю обертання колінчастого валу двигуна внутрішнього згорання в режимі, коли паливо не вводиться, а

також запис та аналіз пульсації струму або напруги стартера. Ці методи вбудовані на програмному рівні в сучасні засоби діагностики, проте базуються виключно на відносному порівнянні діагностичних параметрів між собою у відсотковому співвідношенні[2].

При цьому діагностика повинна враховувати такі суперечливі вимоги, як максимальна інформативність і надійність визначення технічного стану з одного боку, та мінімізація праці - з іншого. З цієї причини пошук неконтрольованого методу діагностики, що дозволяє оцінити герметичність простору переливу дизельного палива не тільки у відносному, але і в абсолютному значенні з мінімальними витратами, стає актуальним завданням.

Метою аналітичних досліджень є створення математичної моделі системи технічного діагностування генератора на базі двигуна внутрішнього згорання з використанням інтерактивного інструменту (програмного забезпечення).

Досягнення мети передбачає виконання наступних завдань:

- створення математичної моделі системи технічного діагностування генератора на базі двигуна внутрішнього згорання з використанням компресорного способу визначення стану компресії циліндропоршневої групи (герметичності верхнього простору) на основі головних диференційних рівнянь стартера у формі Коші та навантаження від ДВЗ;
- побудова багаторівневої ієрархічної багатокомпонентної моделі математичної моделі системи технічного діагностування генератора на базі двигуна внутрішнього згорання з використанням компресорного способу.

Процес діагностики двигуна внутрішнього згорання електростанції проходить без подачі палива і з відключеним навантаженням на електростартер.

Блок-схема процесу діагностики генератора представлена на рис. 1. Основними елементами цієї системи є генератор - 1, двигун внутрішнього згорання - 2, зубчаста передача - 3, стартер - 4 джерела постійного струму - 5, датчики Хола - 6, 7, аналогово-цифровий перетворювач - 8 і комп'ютер - 9. Процес отримання діагностичних даних проходить з фіксацією комп'ютером - 9 положень колінчастого валу двигуна внутрішнього згорання - 2 і струму статора - 4. Дана діагностична система дозволяє виявити залежність струму статора від кута повороту колінчастого валу.

Основними елементами кінематичної схеми (рис. 2) цієї діагностичної системи, що впливають на інерційну складову, є елементи кривошипно-шатунного механізму, поршня 1, штока 2 і колінчастого валу 3, ротора генератора 4, маховика 5, ротора стартера 6.

Основною змінною компонента в балансі моменту механічних втрат є момент опору від сил стиснення циліндра P_c , який визначається:

$$M_c \approx p_c F_c R \left(\sin(\varphi) + \frac{\lambda}{2} \sin(2\varphi) \right) \quad (1)$$

де F_c – площа поршня; p_c – поточний тиск у циліндрі; R – радіус кривошипа; $\lambda = R/L$ - відношення радіуса кривошипа R до довжини шатуна L .

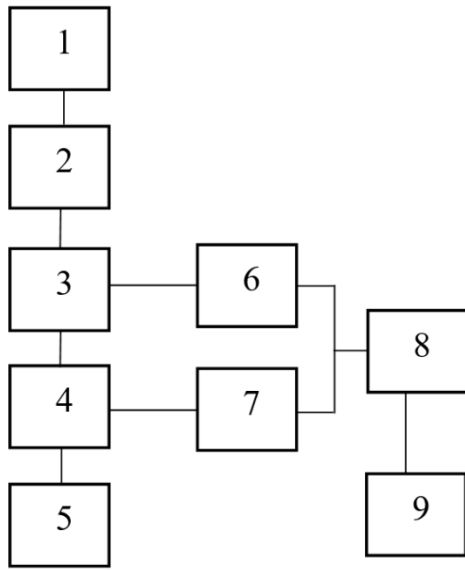

Рисунок 1 – Блок-схема процесу діагностики генератора

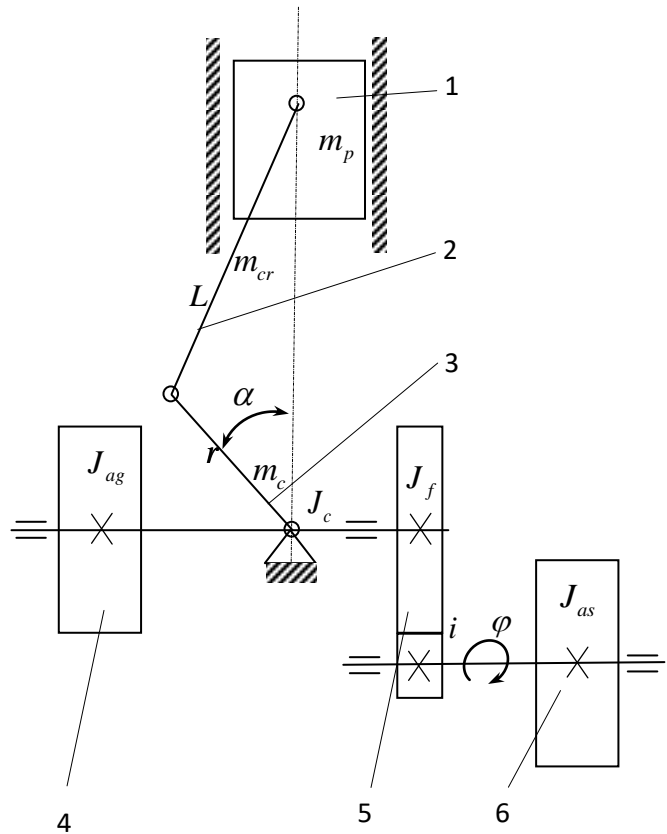

Рисунок 2 – Кінематична схема діагностики двигуна внутрішнього згорання

Приведений момент інерції з урахуванням коефіцієнта передачі маховика складається з постійного і змінного моменту зміни інерції компонента

$$\begin{aligned}
 J_0 = J_1 + J_2 = J_{as} + (J_f + J_{ag} + J_c + m_2 R^2) \left(\frac{1}{i_g} \right)^2 + \\
 + (m_p + m_1) \left(\frac{r \left(\sin \left(\frac{\varphi}{i_g} \right) + \frac{R}{2L} \sin 2 \frac{\varphi}{i_g} \right)}{i_g} \right)^2,
 \end{aligned} \quad (2)$$

де, m_1 , m_2 – розділена маса шатуна, який з'єднує поршень і колінчастий вал; i_g – передаточне відношення редуктора.

Рівняння, що описують роботу стартера є диференціальні рівняння в нормальній формі Коші для двигуна постійного струму з незалежним збудженням від постійних магнітів:

$$\begin{cases}
 U_a - R_a I_a - k_\omega \frac{d\varphi}{dt} = L_a \frac{dI_a}{dt}; \\
 k_m I_a - b \frac{d\varphi}{dt} - M_c \cdot i_g = J_0 \frac{d^2\varphi}{dt^2};
 \end{cases} \quad (4)$$

де U_a - напруження джерела живлення постійного струму; R_a і L_a - активний опір і індуктивність якірної обмотки; k_ω - стала електро-рухомої сили двигуна; k_m - стала моменту двигуна; b - опір в'язкого тертя.

При побудові багаторівневої ієрархічної багатокомпонентної моделі системи технічного діагностування генератора на базі двигуна внутрішнього згорання (рис. 3) використано систему рівнянь (1-4)

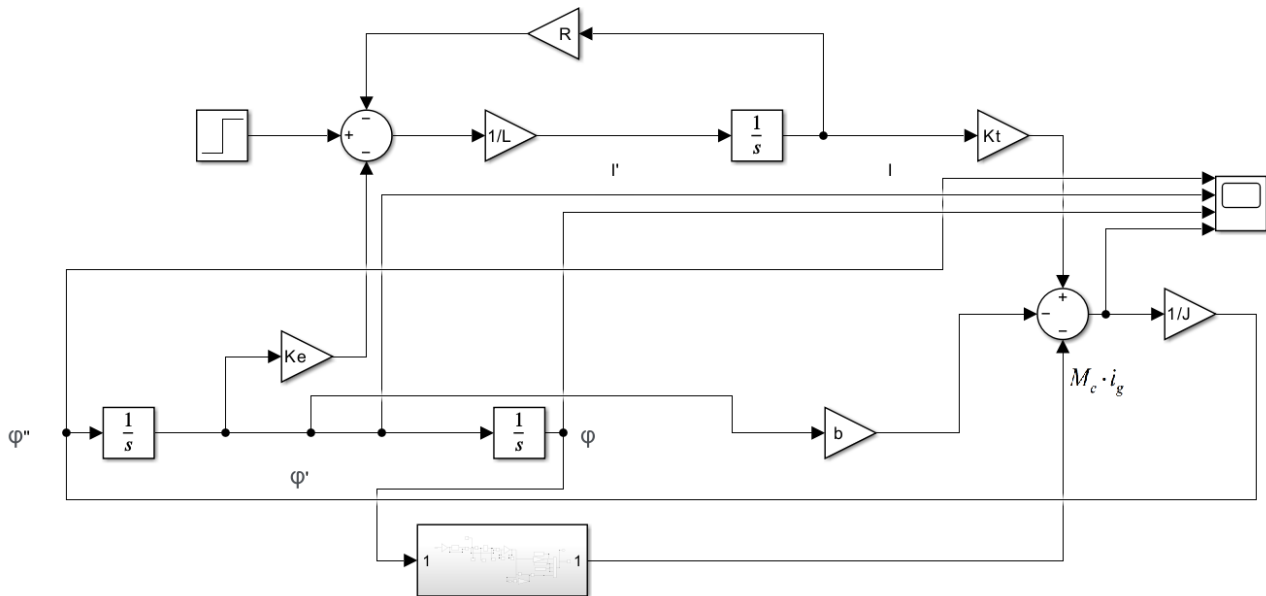

Рисунок 3 – Багатокомпонентна модель системи технічного діагностування генератора на базі двигуна внутрішнього згорання

Висновки

В результаті проведених досліджень створено багаторівневої ієрархічної багатокомпонентної моделі системи технічного діагностування генератора на базі двигуна внутрішнього згорання, що дозволяють прогнозувати діагностичні параметри об'єкту дослідження і підібрати необхідні засоби діагностування.

Література

1. Zaichenko, S., & Derevianko, D. (2023). Comparison of the Energy Efficiency of Synchronous Power Generator with Spark Ignition Engine Using Different Types of Fuels. In *Systems, Decision and Control in Energy V* (pp. 155-177). Cham: Springer Nature Switzerland. available at: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-35088-7_10.

2. Zaichenko, S., Shevchuk, S., Kulish, R., Denysiuk, S., Derevianko D., Opryshko, V.: Identification of the least reliable elements of autonomous power plant based on internal combustion and diesel engines by the method of the lowest residual entropy. In *2021 IEEE 2nd KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek)*, vol. 1, pp. 549–552, September (2021), available at: <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/9570078>